

АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ «ПРОЕКТНО-ХУДОЖНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ»

У статті аналізується зміст поняття «проектно-художня діяльність учнів початкових класів», розкриваються його зв'язки з іншими термінами, які є складовими проектно-художньої діяльності учнів початкових класів.

Ключові слова: діяльність, дизайн, проектна діяльність, проектно-художня діяльність учнів початкової школи.

На сьогоднішній день одним із пріоритетних завдань сучасної школи є виховання гармонійної особистості, яка володіє гнучким розумом, самостійністю прийняття рішень, естетичним смаком. Передумовою для активного накопичення та застосування знань учнями початкових класів є їх проектно-художня діяльність (аналіз предметів та їх функціонального призначення, виділення суттєвих ознак предметів тощо). У сучасних умовах на зміну пасивному засвоєнню знань має прийти їх активний пошук та застосування.

Значний вклад у розробку проблем проектно-художньої, художньо-технічної та проектно-художньої діяльності учнів початкової школи внесли вітчизняні та російські науковці Н. Колесник, Т. Комарова, Н. Конишева, Т. Носаченко, В. Тименко, Н. Семенова, Т. Шпикалова та ін.

Мета статті є аналіз сутності поняття «діяльність», «проектно-художня діяльність учнів початкових класів» та їх структурних елементів.

У науковий обіг вперше поняття діяльності ввів у XVIII столітті німецький філософ І. Кант.

Проблема визначення поняття «діяльність» є міждисциплінарною й досліджується науковцями з різних позицій. Основні аспекти теорії діяльності у філософії висвітлювали Г.Гегель, Л.Фейєрбах, В.Швирьов, Е.Юдін та ін., у загальній психології – К.Абульханова-Славська, М.Басов, О.Леонов, С.Рубінштейн та ін., у педагогіці та педагогічній психології обґрунтування специфіки педагогічної діяльності знаходимо у працях І.Зязюна, Н.Кузьміної, А.Линенко, А.Маркової, В.Сластьоніна, Н.Хмель та ін.

«Український педагогічний словник» поняття «діяльність» тлумачить як «спосіб буття людини в світі, здатність її вносити в дійсність зміни» [10]. У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» діяльність визначається як «застосування своєї праці до чого-небудь; праця, дії людей у якій – небудь галузі» [1].

На думку С.Рубінштейна, діяльність носить циклічний характер – це складний діалектичний процес кількісних і якісних модифікацій в їх прогресивній зміні. Цей процес має закономірний характер. Зазначимо те, що діяльність завжди висловлює певне конкретне ставлення людини до дійсності, в якій реально виявляються властивості особистості [6].

Для аналізу проектно-художньої діяльності необхідно визначити суть поняття «проект» та «проектна діяльність».

Сучасний словник іншомовних слів тлумачить слово «проект» (лат. *proiectus* – кинутий уперед) як технічний документ, розроблений план для зведення споруд, виготовлення машин, приладів тощо; план, задум [8]. А проектування розуміється як процес створення проекту; креслення проєкції, зображення фігури або предмета на площині [8].

Під проектною діяльністю учнів Н.Семенова розуміє активну творчу діяльність, яка має конкретну мету, визначену структуру, направлену на отримання заздалегідь прогнозованого продукту [7].

У Концепції компетентнісного трудового навчання у 1-4 класах загальноосвітньої початкової школи В.Тименко зазначає: «Метод художнього проектування (*design*, дизайн) – здатність до поєднання образної уяви ума, критичного мислення розуму і майстерності рук у процесі праці, результатом чого є продукти творчості: нові творчі задуми, їх графічні зображення і матеріальне втілення у матеріалах» [9].

Важливим для нашого дослідження є аналіз понять «дизайн», «дизайнер», та «дизайнерська діяльність».

Короткий тлумачний словник з мистецтвознавства дає таке визначення – дизайн (від англ. *design* - проектувати, конструювати) – вид діяльності, пов'язаний з проектуванням предметного середовища. Фахівці з дизайну (дизайнери) розробляють зразки раціональної побудови предметного середовища, вивчають естетичні властивості промислових товарів, проектують їх естетичний вигляд тощо. Як синоніми вживають терміни «художнє конструювання», «технічна естетика» [4].

Мистецтво дизайну – художньо - конструкторська діяльність, спрямована на створення нових видів і типів виробів, які відповідали б вимогам суспільства (корисні, зручні в експлуатації, красиві т. ін.) [1].

У довіднику професій знаходимо таке визначення: дизайнер – людина, що присвятила себе служінню технічній естетиці; вона повинна добре знатися на образотворчому мистецтві і мати навички художника, кресляра. При цьому їй необхідно знати технічну, природничі і суспільні науки, мати вмілі руки [2]. Дизайнер повинен уміти бачити предметний світ крізь призму, що змінює форму предметів у бік їх оновлення, естетичності. Його ста-

раннями відомі речі коригуються і наділяються новими досконалими якостями. Дизайнер – це художник, перетворювач. Творчий процес він починає з обмірковування можливих варіантів майбутнього виробу, збирання необхідної інформації, критичного аналізу існуючих зразків і знаходження оптимального рішення. Потім він розробляє ескіз і готує його до серійного випуску [2].

Терміни «проектно-художня діяльність» та «дизайнерська діяльність» досить близькі, схожі, тому у нашому дослідженні вони використовуються як синоніми.

Під проектно-художньою діяльністю учнів початкової школи ми розуміємо специфічну форму художньої творчості у сфері проектування та виготовлення виробів, яка базується на ручній художній праці.

Важливо розуміти відмінність професійної проектно-художньої діяльності, коли створення технічної документації, яка описує проектну ідею (в словесній, графічній, схематичній формі), та подальший процес матеріалізації ідеї в речовому виді можливий за участі багатьох спеціалістів, які виконують свою функцію. Навчальна проектно-художня діяльність у початковій школі виконується від початку і до кінця одним учнем. Це обумовлюється саме дидактичними міркуваннями: необхідністю формування у кожного учня відповідної системи знань, умінь та навичок.

На відміну від традиційної (репродуктивної) діяльності, проектно-художня діяльність базується на створенні предмета відповідно до його функціонального призначення; автор заздалегідь передбачає форму та підпорядковує їй виразні властивості матеріалу та декору (художнє оздоблення).

На думку російської дослідниці Н. Конишевої [3], до проектних завдань в навчальному курсі «Технологія» для учнів початкових класів слід віднести технічні (конструк-

торські), а також художньо-конструкторські завдання включаючи сюди і рішення відповідних (супутніх) практико-технологічних питань.

Проектна діяльність школярів має дидактичний характер. Вона призначена не для внесення змін в реальне життя, а для вивчення діяльності людини, а також формування у самих учнів відповідних способів діяльності (пізнавальної та творчої) [3].

Серед навчальних дисциплін у початковій школі найбільш сприятливі для проектно-художньої діяльності учнів є образотворче мистецтво, трудове навчання та художня праця.

Проектно-художня діяльність на таких уроках у початковій школі - це спільна робота учителя та учнів, що спрямована на планування, організацію та проведення творчого процесу проектування та виготовлення суб'єктивно нових продуктів.

Вважаємо, що проектно-художня діяльність учнів початкових класів завжди має пошуковий та дослідницький характер і поділяється на такі етапи: задум; виготовлення нарисів, ескізів майбутнього виробу та виготовлення виробу в матеріалі.

Залучення учнів початкових класів у проектно-художню діяльність навчає їх мислити, прогнозувати, передбачати (проектувати).

Слід зазначити, що при організації проектно-художньої діяльності позиція педагога змінюється з позиції керівника та транслятора знань на позицію організатора, помічника [5].

Проектно-художня діяльність учнів початкових класів несе в собі елементи репродуктивної, але разом з тим відрізняється від неї. В табл. 1 наведено порівняння репродуктивної та проектно-художньої діяльності учителя та учнів.

Таблиця 1

Співставлення проектно-художньої та репродуктивної діяльності учнів початкових класів на уроках образотворчого мистецтва, трудового навчання та художньої праці

Види діяльності учнів	Зміст діяльності учнів	Особливості допомоги, яка надається вчителем
Репродуктивна	Наслідування зразка виробів, використання шаблонів, технологічних карт та алгоритмів	Керує, контролює навчальний процес, формує стереотипне мислення.
Проектно-художня	Планування, прогнозування, аналіз предметів та їх функціонального призначення, виділення суттєвих ознак предметів, синтез та створення суб'єктивно нового виробу	Мотивує діяльність учнів, допомагає в аналізі та синтезі, спостерігає, консультує, радить (на прохання учня)

Для ефективності процесу навчання потрібна зміна діяльності вчителя з репродуктивної на проектно-художню: не пояснення, демонстрація, а мотивація, підтримка, супровід, консультування.

Н. Конишева [3] виділяє рівні проектно-художньої діяльності, які відрізняються за характером пошукової та пізнавальної діяльності: раціоналізаторський та винахідницький. Раціоналізаторський має завдання доконструювання, винахідницький має завдання конструювання виробів, а завдання переконст-

руювання мають як раціоналізаторський так і винахідницький характер.

У сучасних освітніх умовах важливо сприяти переходу учнів початкових класів від пасивного набуття знань до активного та творчого їх застосування у нових умовах, цьому сприяє більш глибоке та усвідомлене рішення школярами проектно-художніх завдань.

Ми поділяємо думку А.В. Шамблер, що постановка та рішення дизайнерських проблемних ситуацій на основі спеціальних умінь, розкриття в процесі навчання духовно-змістових ідей речей через їх дизай-

нерській якості, залучення дітей до активного самостійного спостереження природи, оточуючого предметного середовища сприяють активації творчого потенціалу особистості й перехід від алгоритмічних до евристичних способів рішення завдань [11].

ЛІТЕРАТУРА

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.: Ірпінь: «Перун», 2005. – 1728 с.
2. Довідник професій. Упорядники Д.О. Закатнов, Н.В. Жемера, М.П. Тименко. – К.: Видавництво «Українська книга», 1999. – 312 с.
3. Коньшева Н.М. Проектная деятельность школьников. Современное состояние и проблемы / Н.М. Коньшева // Начальная школа - 2006. - № 1. – С.17-27.
4. Ничкало С.А. Мистецтвознавство: Короткий тлумачний словник / С.А. Ничкало. – К.: Либідь, 1999. – 208 с. – укр. і рос. мовами.
5. Поздеева С.И. Позиция педагога в организации проектной деятельности младших школьников / С.И. Поздеева, Т.В. Кузнецова // Вестник Томского государственного педагогического университета (Tomsk State Pedagogical University Bulletin), 2010. – Вып. 2. – С. 62 – 64.
6. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн – СПб.: Питер, 2006. – 713 с.

REFERENCES

1. Busel, V.T. (Eds.). (2001). *Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [Great Dictionary of Modern Ukrainian Language]*. Kyiv-Irpin: VTF "Perun" [in Ukrainian].
2. Zakatnov, D.O., Zhemera, N.V. & Tymenko, M.P. (1999). *Dovidnyk profesii [Handbook of professions]*. Kyiv: Ukrainiska knyha [in Ukrainian].
3. Konyshcheva, N.M. (2006). *Proektnaya deyatelnost shkolnikov. Sovremennoye sostoyanie i problemy [Project activities of schoolchildren. Current state and problems]*. *Nachalnaya shkola – Primary School*, 1, 17-27 [in Ukrainian].
4. Nychkalo, S.A. (1999). *Mystetstvoznavstvo: Kоротkyi tлумachnyi slovnyk [Study of Arts: A Brief Definition Dictionary]*. Kyiv: Lybid [in Russian and Ukrainian].
5. Pozdeyeva, S.I. & Kuznetsova, T.V. (2010). *Pozitsiya pedagoga v organizatsii proektnoy deyatelnosti mladshikh shkolnikov [Teacher position in the organization of project activities of younger schoolchildren]*. *Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta – Tomsk State Pedagogical University Bulletin*, 2, 62-64 [in Russian].
6. Rubinshtein, S.L. (2006). *Osnovy obschey psikhologii [Fundamentals of general psychology]*. St. Petersburg: Piter [in Russian].

Висновок. Проектно-художня діяльність учнів початкових класів, яка забезпечується змістом образотворчого мистецтва, трудового навчання та художньої праці, зв'язує воедино красу, технічну та естетичну діяльність школярів.

7. Семенова Н.А. Вопросы проектной деятельности в начальной школе / Н.А. Семенова// Вестник Томского государственного педагогического университета (Tomsk State Pedagogical University Bulletin), 2012. – Вып. 11. – С. 209 – 211.
8. Сучасний словник іншомовних слів: Близько 20 тис. слів і словосполучень/ Уклали О.І. Скопненко, Т.В. Цимбалюк. – К.: Довіра, 2006. – 789 с.
- 9.Тименко В.П. Педагогічна технологія «дизайн-освіта» у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://library.udpu.org.ua/library_files/zbirnik_nayk_praz/2012/2012_2_41.pdf
10. Український педагогічний словник/ під ред. С.У. Гончаренка – К.: Либідь, 1997. – 375 с.
11. Шамблер А.В. Виды ученого конструирования [Електронний ресурс]. - Режим доступа : http://kak.znate.ru/pars_docs/refs/40/39394/39394.pdf#page=83
7. Semenova, N.A. (2012). *Voprosy proektnoy deyatelnosti v nachalnoy shkole [Questions of project activities in primary school]*. *Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta – Tomsk State Pedagogical University Bulletin*, 11, 209-211 [in Russian].
8. Skopnenko, O.I. & Tsymbaliuk, T.V. (2006). *Suchasnyi slovnyk inshomovnykh sliv: Blyzko 20 tys. sliv i slovopoluchen [The modern dictionary of foreign words: About 20 thousand words and phrases]*. Kyiv: Dovira [in Ukrainian].
9. Tymenko, V.P. *Pedahohichna tekhnolohiia «dizain-osvita» u zahalnoosvitnikh i vyshchyykh navchalnykh zakladakh [Educational technology “design-education” in secondary schools and higher educational institutions]*. (n.d.). library.udpu.org.ua. Retrieved from http://library.udpu.org.ua/library_files/zbirnik_nayk_praz/2012/2012_2_41.pdf [in Ukrainian].
10. Honcharenko, S.U. (Eds.). (1997). *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk [Ukrainian Pedagogical Dictionary]*. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
11. Shambler, A.V. *Vidy uchenogo konstruirovaniya [Types of scientific constructing]*. (n.d.). kak.znate.ru. Retrieved from http://kak.znate.ru/pars_docs/refs/40/39394/39394.pdf # page = 83 [in Russian].

В. И. Мовчан

АНАЛИЗ ПОНЯТИЯ «ПРОЕКТНО-ХУДОЖЕСТВЕННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ УЧАЩИХСЯ МЛАДШИХ КЛАССОВ»

В статье анализируется понятие «проектно-художественная деятельность учеников младших классов», раскрывается его связь с другими терминами, которые являются составляющими проектно-художественной деятельности учеников младшей школы.

Ключевые слова: деятельность, дизайн, проектная деятельность, проектно-художественная деятельность учеников начальной школы.

V. I. Movchan

ANALYSIS OF NOTION OF PRIMARY SCHOOL PUPILS' DESIGN AND ARTISTIC ACTIVITY

This article analyzes the concept of "design-art activity of younger students", reveals its relationship with other terms that are components of the design and artistic activities of students from elementary school. To date, one of the priorities of the modern school is to cultivate a harmonious personality that has a flexible mind, independence of decision-making, aesthetic taste. A prerequisite for active accumulation and application of knowledge of primary school students is their design and artistic activity (analysis of objects and their functions, the selection of essential attributes of objects, etc.). In modern terms to replace the passive absorption of knowledge has come to their active search and application. Design and artistic activity of primary school pupils, which provides the meaning of fine art, art education and employment of labor binds together the beauty, technical and aesthetic activities of students. It is important to understand the difference between professional design and artistic activities when creating technical documentation that describes the project idea (verbal, graphic, schematic form) and the subsequent process of materializing ideas into proprietary form possible with the participation of many professionals who perform their function. Study design and artistic activity in elementary school is performed from beginning to end. This is due to most didactic considerations: the need of each student in the formation of appropriate knowledge and skills. Unlike traditional (reproductiv) activity design the art activity is based on the creation of the object according to its functional purpose, providing form and subjecting it to the expressive properties of the material and decor (art design).

Keywords: activities, design, projects, design and artistic activities of primary school pupils.

Подано до редакції 07.08.13
